

واکاوی تطبیقی ویژگی‌های الگو بودن سردار سلیمانی و مالک اشتر بر اساس پیام‌های منابع تأثیرگذار جامعه

احمد هدایت‌پناه شالدهی^۱، سیدجلیل قاسمی^۲، جواد حاتمی^۳

چکیده

هدف اصلی این مقاله، واکاوی تطبیقی مجموعه ویژگی‌های سردار سلیمانی، مستخرج از محتوای پیام‌های مکتوب منابع تأثیرگذار جامعه با مجموعه ویژگی‌های مالک اشتر بر اساس مجموعه پیام‌های امام علی (ع) در نهج‌البلاغه است. روش تحقیق از نوع تطبیقی و نمونه آماری مشتمل بر ۴۳۳ نفر از افراد تأثیرگذار جامعه در ۴ گروه، ۱۰۲ نفر از مراجع و طلاب، ۶۱ نفر از نیروهای مسلح، ۱۵۰ نفر از مسئولان و سیاستمداران و ۱۲۰ نفر از هنرمندان در حوزه‌های مختلف بود. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی از پیام‌های دریافتی طی یک هفته که از ۱۳ لغایت ۲۰ دی‌ماه ۱۳۹۸ در خبرگزاری‌ها و پایگاه‌های خبری مجوزدار درج شده بودند، اخذ شده است. ابزار تحقیق پرسشنامه معیار تطبیق مستخرج از نهج‌البلاغه با ۱۴ جمله بود (نامه‌های ۱۳، ۳۴، ۳۸ و ۵۳ و حکمت ۴۴۳ و واژه مالک اشتر). از ۱۴۴۳۶ ویژگی ایجابی استخراج شده، گروه (۱) با ۴۳۰۸، گروه (۲) با ۳۲۲۹، گروه (۳) با ۴۴۵۵ و گروه (۴) با ۴۲۴۴ واژه بود. تحلیل با آمار توصیفی صورت گرفت. یافته‌ها نشان داد هر ۴ گروه ویژگی «عظمت روح و بلندی فکر» را در رتبه نخست نگاشته‌اند. ولایت‌پذیری در رتبه دوم بود که مراجع و طلاب و نیروهای مسلح نگارش نموده بودند مراجع و طلاب با نیروهای مسلح در ۶۴ درصد، با مسئولان وقت در ۲۱ درصد و با هنرمندان و ورزشکاران در ۴۲ درصد شباهت در نگارش پیام داشتند.

واژگان کلیدی

پیام‌های تسلیت، سردار سلیمانی، مالک اشتر، نهج‌البلاغه، واکاوی تطبیقی.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۱۰

۱. مدرس دانشگاه فنی و حرفه‌ای گیلان، دانشکده دکترمعین رشت نویسنده مسئول).

Ahmad.hedayatpanah@gmail.com

sj.ghasemi1359@gmail.com

jhatami2014@gmail.com

۲. معاون علمی پژوهشی و فناوری سپاه قدس گیلان.

۳. مدیر علمی پژوهشی و فناوری سپاه قدس گیلان.

مقدمه

انسان و شناخت ویژگی‌های انسانی و توجه به انسان آرمانی و نمونه در همه ادیان الهی و مکاتب عمده بشری مورد بحث قرار گرفته است. هر مکتب و هر دینی که از جامعیت برخوردار است، هدف عمده خود را انسان‌سازی می‌داند و انسانی را با ویژگی‌ها و رگه‌های خاصی به مثابه الگو و سرمشق معرفی می‌کند و از آن به عنوان انسان ایده‌آل یاد می‌کند و سایر انسان‌ها را به تبعیت و الگوپذیری از این انسان آرمانی فرامی‌خواند تا انسان‌ها بتوانند در جامعه ایده‌آل و نمونه رشد و تکامل پیدا کنند (سهرابی، ۱۳۸۷). تاریخ نشان داده است که در میان مکاتب علمی و ادیان آسمانی، مکاتب و ادیانی به پیشرفت، نفوذ و احیاناً جاودانگی دست یافته‌اند که در کنار مجموعه عقاید و اندیشه‌های خود که معمولاً در کتاب آن‌ها تجلی پیدا می‌کند، نمونه‌های انسانی مطلوب یا کاملی را به جامعه و پیروان خود عرضه کنند. یک نظام فکری و مکتب علمی که از معارف و اندیشه‌ها و تعلیمات ممتاز و ایده‌آل بهره دارد، هنگامی در نیل به آرمان‌های خود پیروز است که کتاب تربیت را در کنار الگو و نمونه تربیت به تاریخ و جامعه انسان عرضه کند. تنها مکتبی که از گذشته دور تاریخ اندیشه و فرهنگ انسان تا به امروز در هماهنگ نمودن کتاب و نمونه موفق آمده، اسلام است (عباسی مقدم، ۱۳۷۹). به عبارتی؛ تاریخ شکوهمند صدر اسلام از همه ابعاد برای ما آموزنده و عبرت‌انگیز است. یکی از ابعاد آن، وجود چهره‌های تابناک، قهرمانان مؤمن و مجاهدان صبور و سرآمدان فرماندهی در کنار پیامبر اعظم (ص) است. دلاورمردانی که در میدان‌های مبارزه و جهاد و کشاکش شمشیرها و چک‌چک نیزه‌ها، شاکله باطنی و گوهر وجودی خود را به نمایش گذاشته‌اند. آشنایی با سیمای نورانی این گروه از یاران پیغمبر صلی‌الله علیه و آله و فرماندهان صدر اسلام برای خدمتگزاران در نیروهای مسلح، به‌ویژه فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بسیار سودمند و الهام‌بخش است (خطیبی، ۱۳۸۹). در تاریخ ۱۴۰۰ ساله دین اسلام، اشخاص شایسته، لایق، تأثیرگذار و مطیع ولایت چه در حیات معصومین (ع) و چه در غیبت صاحب‌الزمان (عج)، چه در دهه‌های اخیر در انقلاب اسلامی ایران، همانند ستاره‌های درخشان اسلام را در سراسر گیتی منور کرده‌اند. از عصر نبوی تاکنون می‌توان به حباب، عبدالله بن جبیر انصاری، حمزه، سلمان

فارسی، مالک اشتر نخعی تا قرن اخیر، امام خمینی، شهید مطهری، شهید بهشتی و سردار شهید سلیمانی اشاره نمود. در مورد ویژگی‌ها و شخصیت چنین چهره‌های ماندگار و جاودان، تحقیقات زیادی به صورت کتاب یا مقاله و پژوهش‌های میدانی به صورت علمی و غیرعلمی به رشته تحریر در آمده است. روش پژوهش‌ها درباره ویژگی‌های شخصیت‌های بزرگان و نامداران در سطح دنیا متفاوت است. برای مثال آبراهام مزلو^۱ سلسله مراتبی از ۵ نیاز فطری را معرفی کرد که رفتار انسان را بر انگیزخته و هدایت می‌کنند (یثربی، ۱۳۹۴: ۳۸۷). این نیازها عبارت‌اند از نیازهای فیزیولوژیکی، ایمنی، تعلق پذیری و محبت، احترام و خود شکوفایی (شولتز، ۱۳۹۴: ۳۹۲). مزلو ۴۹ نفر را که ظاهراً الگوی سلامت روان بودند، برگزید و شخصیت‌های آن‌ها را مطالعه کرد. از جمله افرادی که مورد مطالعه او قرار گرفتند شخصیت‌های تاریخی مثل آبراهام لینکلن، آلبرت انیشتین بودند. در ایران نیز سهرابی به بررسی شخصیت امام خمینی (ره) بر اساس رویکرد پدیدارشناختی مزلو با عنوان «مقایسه دیدگاه مزلو در رابطه با انسان سالم (خودشکופا) با ویژگی‌های شخصیتی امام خمینی (ره)» پرداخته است؛ زیرا حضرت امام خمینی (ره) یکی از چهره‌های انسانی برتر قرن اخیر که توانست با یاری خدا و شایستگی شخصی، همیاری عموم مردم را جلب کرده و در جهت هدف واحدی سوق دهد و حرکت عظیم انقلاب اسلامی را در ایران با سازمان‌دهی به پیروزی برساند (سهرابی، ۱۳۸۷). در همین راستا، یثربی در مقاله‌ای با عنوان «سه ویژگی شهید مطهری که او را ماندگار کرده است» به ویژگی‌هایی مانند «مقید به شرع» «اهل دقت» و سوم اینکه خود را تنها به مباحث تخصصی محدود نمی‌کرد (یثربی، ۱۳۹۶) اشاره نموده است. همچنین کریمی در مقاله‌ای با عنوان «رموز توفیق و ماندگاری» ۲۶ ویژگی از مطهری را برشمرده است (کریمی، ۱۳۸۳) هکذا، شعبانی در مقاله‌ای با عنوان «سیره، اندیشه و شخصیت شهید دکتر بهشتی» اظهار نموده: ویژگی‌های بارز شخصیتی همراه با تسلط بر فرهنگ، اجتماع و سیاست، در کنار تواضع و فروتنی انسان وارسته‌ای چون او، مظلومیت هر چه بیشتر وی را به تصویر می‌کشد و شاید بی‌علت نبود که بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران در نخستین و گویاترین جملاتی که درباره

ایشان بر زبان جاری ساختند، گفتند: «بهشتی مظلوم زیست و مظلوم رفت، بهشتی به تنهایی یک ملت بود» (شعبانی، ۱۳۹۲). سردار سلیمانی یکی دیگر از شخصیت‌های ماندگار تاریخ ایران و اسلام است و بین عوام و خواص در داخل و خارج ایران دارای محبوبیت ویژه‌ای است. اغلب از او به‌عنوان مالک اشتر زمان یاد می‌کنند؛ زیرا «مالک بن حارث عبد یغوث نخعی معروف به مالک اشتر از اصحاب و یاران نزدیک امام علی (ع) است که دارای ویژگی‌ها و شخصیت متمیزی در طول اسلام است که مقام علمی، اجتماعی، سیاسی و مبارزاتی او و اطاعت‌پذیری از ولایت و امامت او زبانزد عام و خاص بود» (میری، ۱۳۹۴). ویژگی‌ها شخصیتی فردی و اجتماعی مالک اشتر، باعث سرمشق شدن و الگو بودن برای همه مسلمانان و کفار بود به طوری که هم دوستان و هم دشمنان از وی به نیکی یاد می‌کردند. آن چیزی که مالک اشتر نخعی را به‌عنوان شخصیتی ممتاز در تاریخ اسلام تبدیل کرد ولایت‌پذیری و علی‌مداری، سیاستمداری و کاردانی در امور مدیریت سیاسی، فصاحت و بلاغت، اهل جهاد و هجرت، دشمن‌شناس، شجاع و با بصیرت، انقلابی، قاطع، سازش‌ناپذیر در دفاع از ارزش‌های اسلامی، بردبار، خویش‌دار و خیرخواه مردم بودن بود که مالک را امین راستین امیرالمومنین (ع) کرد. پیامبر گرامی اسلام (ص) مالک اشتر را مؤمن می‌خواند. در حضور پیامبر (ص) هر زمان از مالک اشتر نام برده شد. پیامبر می‌فرمود: «انه المومن حقا» پیامبر در جای دیگر در جریان دفن کردن ابوذر در ربه فرمود: افراد صالح و مؤمنی در آن سرزمین می‌آیند که ابوذر را دفن کنند که بعد از سالیان و هنگام وفات ابوذر، دخترش در آن بیابان مالک اشتر و تعدادی از همراهان را می‌بیند که مالک اشتر بر ابوذر نماز خواند و او را دفن کردند. ابن ابی الحدید در شرح نهج‌البلاغه می‌نویسد: زنده باد مادری که همچون مالک اشتر فرزندی بزاد. اگر کسی سوگند یاد کند که در تمامی عرب و عجم، خداوند مردی به دلوری اشتر جز استادش علی بن ابی‌طالب (ع) نیافریده است، گمان ندارم در سوگندش گناهکار باشد. چه گویم درباره کسی که زندگی‌اش اهل شام را منهزم ساخت و مرگش اهل عراق را درهم شکست (دانش‌نامه اسلامی، بی‌تا). حضور مالک اشتر نخعی در میدان‌های نبرد و صحنه‌های سیاسی و نظامی همواره باعث خشنودی علی بن ابی‌طالب (ع) و مایه افتخار برای لشکریان سپاه اسلام بود (میری، ۱۳۹۴). بسان چنین جمله‌ای، رهبر معظم انقلاب در پیام شهادت سردار سلیمانی فرمود: «سردار بزرگ

و پرافتخار اسلام آسمانی شد» و در بخشی دیگر از این پیام فرمودند «او نمونه برجسته‌ای از تربیت‌شدگان اسلام و مکتب امام خمینی بود، او همه عمر خود را به جهاد در راه خدا گذرانید» لذا شباهت سردار با مالک در پیام‌ها قابل درک است؛ بنابراین جا دارد درباره ویژگی‌های مالک و سردار سلیمانی پژوهش‌های جدی صورت گیرد. بدین لحاظ در این نوشتار، نگارنده در پی ویژگی‌هایی از سردار سلیمانی بود که تاکنون کسی در این مقوله ورود نکرده است. نگارنده به صورت مقایسه تحلیلی و تطبیقی به شخصیت و ویژگی سردار سلیمانی و مالک اشتر پرداخته، هرچند که طی سه سال گذشته صدها مقاله و کتاب درباره شخصیت سردار سلیمانی به رشته تحریر در آمده است. برای مثال، دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور بیانیه‌ای تفصیلی در خصوص چهلمین روز شهادت سردار سلیمانی مطلبی با عنوان «تبیین مؤلفه‌های مکتب شهید سردار سلیمانی» شامل ۲۵ ویژگی زیر منتشر کرد:

۱. نبوغ نظامی، سردار سلیمانی از نبوغ نظامی خاصی برخوردار بود؛ ۲. روحیه سلحشوری و جنگندگی؛ ۳. روحیه شهادت‌طلبی؛ ۴. اخلاص؛ ۵. ارادت و تمسک به اهل بیت (ع)؛ ۶. ولایت‌مداری؛ ۷. تعبد و معنویت؛ ۸. فرامرزى بودن؛ ۹. یک دیپلمات برجسته؛ ۱۰. سختکوشی؛ ۱۱. نظم و انضباط و دقت در امور؛ ۱۲. سرعت عمل و به هنگام بودن؛ ۱۳. بیان تأثیرگذار؛ ۱۴. علاقه به فرهنگ و هنر؛ ۱۵. روحیه انقلابی؛ ۱۶. اعتدال؛ ۱۷. سنجیدگی و تدبیر در امور؛ ۱۸. سادگی و صفا؛ ۱۹. مردمی بودن؛ ۲۰. ارتباط با جوانان؛ ۲۱. آرامش و طمأنینه؛ ۲۲. خوش‌خویی؛ ۲۳. ارتباط عمیق با خانواده؛ ۲۴. درک عمیق از حقیقت دنیا و آخرت و ۲۵. توجه به اصل کمال طلبی (مشرق، ۱۳۹۸).

از آنجایی که امام علی (ع) در نامه‌های ۱۳، ۳۴، ۳۸، ۵۳ قبل از شهادت مالک و هنگام انتصاب مالک اشتر به عنوان فرماندار مصر و در حکمت ۴۴۳ در پی شهادت مالک ویژگی‌هایی را در وصف ایشان بیان نموده است. لذا در این مقاله ویژگی‌های سردار سلیمانی با عنایت به پیام تسلیت رهبر معظم که فرمود: «او نمونه برجسته‌ای از تربیت‌شدگان اسلام و مکتب امام خمینی

بود، او همه عمر خود را به جهاد در راه خدا گذرانید.» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۸)^۱ علاوه براین، در پی شهادت سردار، طبقات مختلف جامعه در سطوح مختلف به‌ویژه ملی و بین‌المللی اعم از حقوقی و حقیقی تأثیرگذار، پیام‌های تسلیت منتشر نمودند و هرکدام بنا به شناختی که از سردار سلیمانی داشتند، ویژگی‌هایی از آن شهید عزیز را در پیامشان به رشته تحریر درآوردند. خیلی از ویژگی‌های سردار در متن پیام‌ها، با ویژگی‌های مالک در نهج‌البلاغه شباهت و مطابقت دارد. چون پیام‌های صادره شده کاملاً دلی و با اخلاص از سوی نویسندگان بوده، لذا می‌توان گفت منبع بسیار غنی و بدون تورش و جهت‌گیری است. پژوهشگران به سؤال اصلی ویژگی‌های سردار سلیمانی که از محتوای پیام‌های مکتوب تسلیت منتشره شخصیت‌ها و نهادهای تأثیرگذار طبقات تأثیرگذار جامعه استخراج‌شده، در مقایسه با ویژگی‌های مالک در نهج‌البلاغه چه اندازه شباهت دارد؟ پاسخ داده تا سردار سلیمانی بر اساس ویژگی‌های مالک، مندرج در نهج‌البلاغه در کفه دیگر ترازو قرار گیرد، بنابراین، سردار با پیام‌های چهار گروه از افراد تأثیرگذار جامعه مورد مقایسه قرار گرفته است. پیام‌های مکتوب دست اول و دست دوم گروه‌های چهارگانه که متن آن‌ها با ظرافت و دقت خاصی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. (نه تحلیل مضمون). این پیام‌ها با پیام‌های حضرت امام علی (ع) که حاوی ۱۳ جمله مستخرج از چهار تا از نامه‌های مندرج در نهج‌البلاغه قبل از شهادت مالک اشتر و پیام‌های مربوط به حکمت ۴۴۳ مربوط به بعد از شهادت است مورد مقایسه قرار گرفته‌اند. نتایج، بیانگر آن است که از متن پیام‌ها برخی از ویژگی‌های سردار سلیمانی که پنهان بود و تاکنون افرادی به آن‌ها اشاره نکرده‌اند شناسایی شده است. همچنین این مقاله بیانگر آن است تا چه اندازه سردار دل‌ها الگو و نمونه بوده و به شخصیت مالک شباهت داشته است.

۱. پیام تسلیت رهبر انقلاب در پی شهادت سردار سلیمانی، به نقل از پایگاه خبری-<https://farsi.khamenei.ir>

هدف کلی

تطبیق مجموعه ویژگی‌های سردار سلیمانی، مستخرج از محتوای پیام‌های مکتوب منابع تأثیرگذار جامعه با مجموعه ویژگی‌های مالک اشتر بر اساس مجموعه پیام‌های امام علی (ع) در نهج البلاغه.

اهداف جزئی

۱. تطبیق مجموعه ویژگی‌های سردار سلیمانی مستخرج از محتوای پیام‌های مراجع و روحانیت شاخص با مجموعه ویژگی‌های مالک در نهج البلاغه؛
۲. تطبیق مجموعه ویژگی‌های سردار سلیمانی مستخرج از محتوای پیام‌های نیروهای مسلح با مجموعه ویژگی‌های مالک در نهج البلاغه؛
۳. تطبیق مجموعه ویژگی‌های سردار سلیمانی مستخرج از محتوای پیام‌های سیاستمداران و مسئولان با مجموعه ویژگی‌های مالک در نهج البلاغه؛
۴. تطبیق مجموعه ویژگی‌های سردار سلیمانی مستخرج از محتوای پیام‌های هنرمندان و ورزشکاران با مجموعه ویژگی‌های مالک در نهج البلاغه؛
۵. شناسایی ویژگی‌های الگو بودن سردار سلیمانی به استناد پیام‌های گروه‌های چهارگانه؛
۶. تحلیل توصیفی داده‌های مستخرج از پیام‌های گروه‌های چهارگانه؛
۷. تعیین اشتراک کمی پیام‌های شناسایی شده گروه‌ها با یکدیگر.

روش پژوهش

روش پژوهش از نوع تطبیقی است پژوهش تطبیقی مانند سایر پژوهش‌های اجتماعی علمی، مبتنی بر دو نوع استدلال. استدلال نظری (قیاسی) و استدلال تجربی (استقرایی) است؛ که از نظر راه‌حل تئوریک مسأله ارائه می‌شود و داوری در باب صدق یا کذب آن راه‌حل یا استدلال تجربی است. استدلال تجربی نقادانه مسبوق به استدلال نظری است. با این وجود دلالت‌های روش‌شناختی و نظری پژوهش تطبیقی تا حدی متفاوت از پژوهش‌های غیر تطبیقی است (ساعی، ۱۳۹۲: ۲۱). در باب معیار تمایز این روش از سایر روش‌ها برخی به نوع داده‌ها و برخی دیگر به هدف این پژوهش توجه کرده‌اند. با معیار داده‌ها، روش تطبیقی روشی است

که در آن قابل مقایسه حداقل در دو جامعه مورداستفاده قرار می‌گیرد. این تعریف تأکید بر آن دارد که داده‌های تطبیقی داده‌های بین جامعه‌ای هستند. با معیار هدف، تحلیل تطبیقی ناظر بر مشخص کردن تمایزات و اشتراکات^۱ میان واحدهای اجتماعی کلان است (ریگین، ۱۳۹۷). در مطالعه تطبیقی مطلوب آن است که چند واحد اجتماعی در عرض همدیگر، در طول یک زمان مشخص و در چند مقطع زمانی بررسی و مقایسه شوند. این تحلیل به لحاظ تئوریک و عملی خیلی ارزش دارد. واحدهای تحلیل واحدهای اجتماعی کلان هستند. واحد تحلیل در تحلیل تطبیقی می‌تواند افراد، اجتماعات محلی، گروه‌ها، طبقات اجتماعی، ایل، خانوار شهر، استان، دولت، کشور و در دوره‌های زمانی در یک کشور یا در چند کشور باشد در تحلیل تطبیقی، مطالعه، هم در بین چند واحد اجتماعی و هم با یک واحد اجتماعی در زمان‌های مختلف امکان‌پذیر است... در این معنا از حیث نوع داده، داده‌های تطبیقی داده‌های بین جامعه‌ای یا بین دوره‌ای هستند. صفت برجسته پژوهش تطبیقی آن است که تحلیل در چند سطح انجام می‌گیرد. در این پژوهش واقعه، حداقل در دو واحد اجتماعی به صورت تحلیل مطالعه می‌شود. در پژوهش تطبیقی کمی، سه سطح تحلیل شرایط اطلاق دارند. ۱. درون سیستمی؛ ۲. بین سیستمی؛ ۳. کل سیستم (ساعی، ۱۳۹۲: ۲۴).

تحلیل تطبیقی قابل تقسیم به کمی و کیفی و فازی است. تحلیل تطبیقی کمی، متغیر محور است، تحلیل تطبیقی کیفی، مسأله محور و فازی مجموعه محور است. تحلیل تطبیقی از حیث نوع طرح پژوهشی می‌تواند به دو نوع استراتژی استوار باشد. استراتژی شبیه‌ترین نظام‌ها و متفاوت‌ترین نظام‌هاست. نقطه تمرکز استراتژی شبیه‌ترین نظام‌ها، شباهت‌های بین سیستمی است. در طرح شبیه‌ترین نظام‌ها، واحدهای تحلیل دارای حداکثر شباهت با یکدیگرند. در این نوع استراتژی، متغیرهای مستقل (عوامل سیستمی) و متغیر وابسته، صف سیستم محسوب می‌شوند. در این طرح عوامل مشترک سیستمی، به‌مثابه متغیرهای کنترلی و تفاوت‌های بین سیستمی به‌عنوان متغیرهای تبیینی در نظر گرفته می‌شوند. طرح شبیه‌ترین سیستم‌ها شبیه پژوهش شبه آزمایشی است. (پرزوسک، ۱۹۷۰) اسمسلسر

شباهت‌ها و تفاوت‌ها را روش تطبیقی خوانده و آن را در برابر روش آماری قرار داده است (پرزوسک، ۱۹۷۰: ۲۸) و استدلال می‌کند که همه روش‌های علوم اجتماعی تطبیقی هستند و روش آماری به‌مثابه روش تطبیقی برتر از روش «آزمون تطبیقی نظام‌مند» است. در این تحقیق به بخش شبیه‌ترین و متفاوت‌ترین پیام‌ها و شباهت‌ها پرداخته شده است.

همه تحقیق‌های تاریخی - تطبیقی را می‌توان برحسب سه ویژگی سازمان‌دهی کرد:

۱. واحد مطالعه؛ ۲. بعد زمان؛ ۳. نوع داده‌ها.

به عقیده زارت^۱ در تحقیق‌های تطبیقی تاریخی، رهیافت دور کیمی (اثباتی) و وبری (تفسیری) از منطق‌های متفاوتی برخوردارند. محققان اثبات‌گرا این نظر را که روش تطبیقی - تاریخی متمایز و مشخصی وجود دارد، رد می‌کنند. آنان متغیرها را اندازه می‌گیرند، داده‌های کمی را تحلیل می‌کنند. اثبات‌گرایان تمایزی بین تحقیق اجتماعی کمی و تحقیق تطبیقی تاریخی قائل نیستند و فنون کمی را با اصلاح‌هایی اندک برای مطالعه گذشته یا فرهنگ‌های دیگر به کار می‌بندند. از سوی دیگر، عده‌ای از محققان که به مطالعه موردی و داده‌های کیفی تکیه دارند، از اصول اثبات‌گرایی فاصله گرفته و به تفسیر روی می‌آورند (محمدپور، ۱۳۹۷: ۳۱۲-۳۱۰). بنا بر آنچه بیان شد، پژوهش پیش‌رو به روش تطبیقی تاریخی به رویکرد کمی تکیه دارد و به بخش شبیه‌ترین و متفاوت‌ترین پیام‌ها و شباهت‌ها پرداخته است.

جامعه آماری؛ جامعه آماری شامل کلیه اشخاص و نهادهای تأثیرگذار در جامعه بودند که عبارت‌اند از: مراجع، نمایندگان ولی فقیه، روحانیت شاخص، نیروهای مسلح (ارتش، سپاه پاسداران، نیروهای انتظامی، نیروهای هوایی، زمینی، دریایی، بسیجیان)، مسئولان و سیاستمداران، هنرمندان در حوزه‌های مختلف، همانند تهیه‌کنندگان، کارگردان‌ها، نویسندگان، شعرا و... در سینما، تئاتر و... و ورزشکاران رشته‌های مختلف ورزشی و فدراسیون‌ها و کانون‌های فرهنگی هنری‌های گوناگون که در کشور جمهوری اسلامی ایران به فعالیت اشتغال داشتند که از سیزدهم دی‌ماه ۱۳۹۸ لغایت بیستم همان ماه بیانیه یا پیام تسلیم به مناسبت

شهادت سردار سلیمانی صادر کرده بودند و در پایگاه‌های خبری و خبرگزاری‌های مجوز دار، انتشار یافته بود.

نمونه آماری؛ نمونه مشتمل بر ۴۳۳ نفر^۱ از افراد تأثیرگذار جامعه بود که به شرح زیر در ۴ طبقه یا گروه تفکیک شدند:

۱. تعداد ۱۰۲ نفر از مراجع، نمایندگان ولی‌فقیه در استان‌ها و ... و روحانیت شاخص و ... که گروه اول این پژوهش را تشکیل می‌دهند.

۲. تعداد ۶۱ نفر از نیروهای مسلح (ارتش، سپاه پاسداران، نیروهای انتظامی، نیروهای هوایی، زمینی، دریایی) بسیجیان که عموماً از سرداران و امرا هستند و در سراسر کشور توزیع شده بودند که گروه دوم این پژوهش را تشکیل می‌دهند.

۳. تعداد ۱۵۰ نفر از مسئولان و سیاستمداران شامل سران سه قوه، وزرا، مدیران ارشد، استانداران، نمایندگان مجلس، شورای شهر نهران، سیاستمداران و مسئولان سال‌های گذشته، روسای دانشگاه‌ها و تحلیل‌گران سیاسی که در سراسر کشور توزیع شده بودند که گروه دوم این پژوهش را تشکیل می‌دهند.

۴. تعداد ۱۲۰ نفر از هنرمندان در حوزه‌های مختلف، تهیه‌کنندگان، کارگردان‌ها، نویسندگان، شعرا و ... و سینماگران، تئاتر و تلویزیون و ... و ورزشکاران رشته‌های مختلف ورزشی و فدراسیون‌ها و فرهنگی‌های گوناگون.

روش نمونه‌گیری؛ ابتدا کلیه اشخاص تأثیرگذار در چهار طبقه که از ۱۳ لغایت ۲۰ دی‌ماه ۱۳۹۸ در خبرگزاری‌ها و پایگاه‌های خبری مجوز دار بیانیه یا پیام تسلیت داده بودند. دانلود یا دریافت شد؛ که تعداد آن‌ها حدود ۲۰۰۰ مورد بود که پس از مطالعه و ویرایش به ۸۰۰ پیام تقلیل یافت. بعد از ۵ مرتبه بازنگری آن‌هایی که همه شرایط یک پیام را (کد خبر، ساعت ارسال، تاریخ ارسال و روز ارسال و نام ارسال‌کننده) درج شده بود و در بازه ۱۳ الی ۲۰ دی‌ماه ۱۳۹۸ صادر شده بود. انتخاب گردید که در نهایت ۴۴۳ پیام سالم برگزیده شد. دقت زیادی

۱. بالای صد هزار نفر نمونه به تعداد ۳۸۴ نفر در خطای ۵ درصد کفایت می‌کند. با رعایت خطای نمونه‌گیری و خطای آماری این عدد به ۴۲۴ نفر افزایش می‌یابد. عددنمونه این تحقیق، ۴۳۳ نفر نمونه است (ادوارز، ۱۳۸۴: ۹۸-۹۵). این مقاله در حد آمار توصیفی است. آمار استنباطی هم داشت.

شد که پیام‌ها در گستره سراسر ایران باشد؛ و از همه استان‌ها حداقل یک نفر انتخاب شده است. در برخی موارد. از مدیران کل، یا سرهنگ‌های ارتش و سپاه و یا از بسیجیان نیز انتخاب شده‌اند.

ابزار تحقیق: بامطالعه‌ای که درباره مالک اشتر و ویژگی آن از منابع مختلف صورت گرفت. در جمع‌بندی، از کتاب نهج‌البلاغه ۱۳ جمله استخراج گردید (نامه ۱۳، دو جمله، نامه ۳۴ دو ویژگی، نامه ۳۸ پنج ویژگی نامه ۵۳ یک ویژگی و از حکمت ۴۴۳ سه ویژگی)^۱ که گزیده نامه‌ها و گفتار امیرالمؤمنین (ع) است به‌عنوان ابزار انتخاب شد و شاکله اصلی ابزار تحقیق را به خود اختصاص داد با افزودن واژه «مالک اشتر». پرسشنامه تطبیق تکمیل شد و همه داده‌های گردآوری شده با این ۱۴ ویژگی سنجیده شدند.

یافته‌های پژوهش

روش تطبیق

- ویژگی‌های ۱۴ گانه مالک اشتر معیار ثابت برای مقایسه یا تطبیق قرار گرفته است.
- پیام‌های تسلیت گروه‌های چهارگانه. موردبررسی قرار گرفت. همه واژه‌های (ایجابی و سلبی) استخراج شد که ۴۳۳ پیام برای ۴ گروه، مجموعاً ۱۴۴۳۳۶ واژه ایجابی (ویژگی) را در برداشت.

که سهم گروه (۱) مراجع و روحانیت شاخص با ۴۳۰۸ واژه ویژگی، گروه (۲) نیروهای مسلح با ۳۲۲۹ واژه ویژگی، گروه (۳) مسئولان با ۴۴۵۵ واژه و گروه (۴) هنرمندان و ورزشکاران با ۲۴۴۴ واژه بود.

این واژگان به لحاظ محتوایی و شکلی موردبررسی قرار گرفت و با جملات ویژگی‌های ۱۴ گانه ابزار، تطبیق داده شد. گاه یک واژه به چندین جمله می‌توانست به لحاظ معنایی و مضمون به چندین ویژگی تطبیق داده شود اما فقط به یک ویژگی اختصاص داده شد.

۱. از نهج‌البلاغه با ترجمه‌های مستقل انصاریان و دشتی به طور همزمان، برای مقایسه ترجمه و تطبیق شماره نامه‌ها و حکمت استفاده شد. ار نهج‌البلاغه فیض الاسلام هم برای تطبیق متن عربی و شرح نامه‌ها و حکمت استفاده شد.

تحلیل توصیفی داده‌های کل پیام‌های استخراج‌شده منابع تأثیرگذار

جدول ۱. فراوانی پیام‌های منابع تأثیرگذار جامعه در تطبیق به تفکیک گروه و محورها

فراوانی پیام‌های گروه‌ها و نسبت واژه‌ها		فراوانی واژه‌های ایجابی		شاخص‌ها گروه‌ها	ردیف
نسبت واژه‌ها به پیام‌ها	پیام‌ها	درصد	واژه‌ها (ویژگی)		
۴۲/۲	۱۰۲	۲۹/۸۴	۴۳۰۸	مراجع و طلاب	۱
۵۷/۹	۶۱	۲۲/۳۶	۳۲۲۹	نیروهای مسلح	۲
۲۹/۷	۱۵۰	۳۰/۸۶	۴۴۵۵	مسئولان	۳
۲۰/۳۶	۱۲۰	۱۶/۹۲	۲۴۴۴	ورزشکاران و هنرمندان	۴
۳۳/۳۳	۴۳۳	۱۰۰	۱۴۴۳۶	مجموع	

جدول (۱) بیانگر آن است که هر پیام حاوی حدود ۳۳ واژه ویژگی (ایجابی) درباره سردار سلیمانی بود. در این میان، نسبت پیام‌های نیروهای مسلح حدود ۵۳ کلمه ویژگی (ایجابی) درباره سردار سلیمانی است که رتبه اول را داراست. بعد از این مراجع با نسبت ۴۲ در رتبه دوم و سیاستمداران و مسئولان و هنرمندان و ورزشکاران در رتبه‌های سوم و چهارم قرار دارند. همچنین مسئولان با ۳۰٫۸۴ درصد بیشترین فراوانی واژگان ایجابی (ویژگی) و ورزشکاران و هنرمندان با ۱۶٫۹۲ درصد کمترین فراوانی واژگان ایجابی (ویژگی) را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۲. فراوانی پیام‌های منابع تأثیرگذار جامعه در تطبیق به تفکیک گروه و محورها گویاست

گروه‌ها					
کد محورها	مراجع و طلاب (فراوانی‌ها)	نیروهای مسلح (فراوانی‌ها)	مسئولان (فراوانی‌ها)	ورزشکاران و هنرمندان (فراوانی‌ها)	جمع
۱	۷۵	۸۲	۹۶	۴۸	۲۹۱
۲	۷۴	۴۹	۱۱	۷۹	۳۱۳
۳	۱۱۶	۷۶	۱۴۲	۸۲	۴۱۸
۴	۱۲۲	۹۴	۱۷۰	۵۶	۴۴۲
۵	۸۵۳	۴۴۷	۳۵۲	۳۰۹	۱۹۱۴
۶	۶۷۱	۴۲۲	۷۴۱	۴۰۰	۲۳۵۲
۷	۳۷۳	۳۲۲	۴۴۳	۲۰۳	۱۳۰۱
۸	۷۶۲	۷۰۱	۱۰۶۱	۵۲۹	۳۱۳۰
۹	۲۴۹	۲۵۱	۱۹۷	۱۳۱	۸۲۰
۱۰	۱۱۲	۸۷	۱۱۰	۸۴	۳۹۲
۱۱	۱۰۳	۸۷	۱۴۶	۵۰	۳۸۰
۱۲	۲۳۸	۲۲۸	۲۹۷	۱۰۱	۸۵۴
۱۳	۴۴۲	۳۵۹	۶۶۷	۳۷۷	۱۸۶۳
۱۴	۱۴	۱۸	۲۲	۴	۵۶
جمع	۴۳۰۸	۳۲۲۹	۴۴۵۵	۲۴۴۴	۱۴۴۳۶

جدول (۲) فراوانی استخراج شده از پیام‌های مراجع و طلاب، نیروهای مسلح، سیاستمداران و مسئولان و هنرمندان و ورزشکاران بیانگر آن است که در هر ۱۴ محوری که امام علی (ع) در نامه‌های ۱۳، ۳۴، ۳۸ و ۵۳ و حکمت ۴۴۳ در توصیف شخصیت مالک اشتر بیان نموده، سردار سلیمانی بنابر فراوانی پیام‌های اشخاص تأثیرگذار، دارای شخصیتی همانند شخصیت مالک اشتر است. در مجموع ۱۴۴۳۶ ویژگی از چهار گروه دریافت شده که سهم مراجع و روحانیت ۴۳۰۸، نیروهای مسلح ۳۲۲۹، مسئولان و سیاستمداران ۴۴۵۵ و هنرمندان و ورزشکاران ۲۴۴۴ است. گفتنی است که ۲۳۸ واژه ایجابی با مضمون سردار سلیمانی استخراج شد؛ که در جدول (۳) با جزئیات اشاره شده است.

جدول ۳. فراوانی پیام‌های منابع تأثیرگذار جامعه در تطبیق با محورهای فرمایش امام علی (ع)

رتبه	فراوانی پیام‌های حاوی ویژگی‌ها استخراج شده هر چهار گروه و درصد آنها		محورها	کد محورها
	F_i	%		
۱۳	۲۹۱	F_i	بیداری و هوشیاری کامل در بحران‌ها و به هنگام احساس خطر	۱
	۲	%		
۱۲	۳۱۳	F_i	عدم ترس و وحشت از قدرت دشمن هر چه باشد و هر قدر باشد	۲
	۲/۱۵	%		
۹	۴۱۸	F_i	قاطعیتی همچون شعله‌های سوزان آتش در برابر دشمنان	۳
	۵/۶۳	%		
۸	۴۴۲	F_i	مؤثر بودن و حساب‌شده بودن ضرباتی که بر دشمن وارد می‌کند.	۴
	۳/۰۴	%		
۳	۱۹۱۴	F_i	پیروی کامل از فرمان امام و رهبر (ولایت‌پذیری) سرباز ولایت	۵
	۱۳/۱۷	%		
۲	۲۳۵۲	F_i	دلسوزی و خیرخواهی نسبت به جامعه اسلامی (نامه: ۳۴)	۶
	۱۶/۱۹	%		
۵	۱۳۰۱	F_i	سختگیری در برابر دشمنان (نامه: ۳۴)	۷
	۸/۹۵	%		
۱	۳۱۳۰	F_i	عظمت روح و بلندی فکر (عظمت روح سبب نفوذ انسان در قلب‌ها می‌شود).	۸
	۲۱/۵۴	%		
۷	۸۲۰	F_i	استواری و پایداری در برابر حوادث سخت (مقاومت)	۹
	۵/۶۴	%		
۱۰	۳۹۲	F_i	کسی که به هنگام فقدانش راستی جای خالی او احساس می‌شود	۱۰
	۲/۶۹	%		
۱۱	۳۸۰	F_i	در کار سستی نمی‌کند و خطا نمی‌کند	۱۱
	۲۱/۶۱	%		
۶	۸۵۴	F_i	نه آنجا که باید درنگ کند، شتاب می‌ورزد و نه آنجا که باید شتاب ورزد، درنگ می‌کند.	۱۲
	۵/۸۷	%		
۴	۱۸۶۳	F_i	پایان عمر «امن و تو» را به شهادت و رستگاری ختم فرماید.	۱۳
	۱۲/۸۶	%		
۱۴	۵۶	F_i	مالک	۱۴
	۰/۳۸	%		
-	۱۴۴۳۶			جمع

جدول (۳) بیانگر آن است که در هر ۱۴ محور که امام علی (ع) در نامه‌های ۱۳، ۳۴، ۳۸ و ۵۳ و حکمت ۴۴۳ در توصیف شخصیت مالک اشتر بیان شده، هر چهار گروه مراجع و طلاب، نیروهای مسلح، سیاستمداران و مسئولان و هنرمندان و ورزشکاران نیز به این اعتراف دارند؛ که سردار سلیمانی شخصیتی همانند شخصیت مالک اشتر را داراست. محتوای پیام‌ها بیانگر آن است که ویژگی شخصیتی سردار سلیمانی به ترتیب در محور شماره (۸) «به لحاظ عظمت روح و بلندی فکرش محبوب قلب‌هاست»، بعدازآن در محور (۶) «دلسوزی و خیرخواهی نسبت به جامعه اسلامی» بعدازآن در محور (۵) «پیروی کامل از فرمان امام و رهبر (ولایت‌پذیری) سرباز ولایت». قرار دارد سایر رتبه محورها در جدول قابل مشاهده است.

تحلیل توصیفی داده‌های مستخرج پیام‌های مراجع و روحانیت شاخص

جدول ۴. فراوانی پیام‌های مراجع و روحانیت جامعه در تطبیق با محورهای فرمایش امام علی (ع)

رتبه	فراوانی و درصد پیام‌های مراجع و روحانیت		محورها	کد محورها
	F_i	%		
۱۲	۷۵	F_i	بیداری و هوشیاری کامل در بحران‌ها و به هنگام احساس خطر	۱
	۱/۷۴	%		
۱۳	۷۴	F_i	عدم ترس و وحشت از قدرت دشمن هر چه باشد و هر قدر باشد	۲
	۱/۷۱	%		
۹	۱۱۶	F_i	قاطعیتی همچون شعله‌های سوزان آتش در برابر دشمنان	۳
	۲/۶۹	%		
۸	۱۲۲	F_i	مؤثر بودن و حساب‌شده بودن ضرباتی که بر دشمن وارد می‌کند	۴
	۲/۸۳	%		
۲	۸۵۳	F_i	پیروی کامل از فرمان امام و رهبر (ولایت‌پذیری) سرباز ولایت	۵
	۱۹/۸	%		
۳	۶۷۱	F_i	دلسوزی و خیرخواهی نسبت به جامعه اسلامی (نامه: ۳۴)	۶
	۱۵/۵۵	%		
۵	۳۷۳	F_i	سختگیری در برابر دشمنان (نامه: ۳۴)	۷
	۸/۶۵	%		
۱	۸۶۲	F_i	عظمت روح و بلندی فکر (عظمت روح سبب نفوذ انسان در قلب‌ها می‌شود).	۸
	۲۰	%		
۶	۲۴۹	F_i	استواری و پایداری در برابر حوادث سخت (مقاومت)	۹
	۵/۷۷	%		
۱۰	۱۱۲	F_i	کسی که به هنگام فقدان راستی جای خالی او احساس می‌شود	۱۰
	۲/۵۹	%		
۱۱	۱۰۳	F_i	در کار سستی نمی‌کند و خطا نمی‌کند	۱۱
	۲/۳۹	%		
۷	۲۳۸	F_i	نه آنجا که باید درنگ کند، شتاب می‌ورزد و نه آنجا که باید شتاب ورزد، درنگ می‌کند.	۱۲
	۵/۵۲	%		
۴	۴۴۲	F_i	پایان عمر «من و تو» را به شهادت و رستگاری ختم فرماید.	۱۳
	۱۰/۲۵	%		
۱۴	۱۸	F_i	مالک اشتر	۱۴
	۰.۴۱	%		
-	۴۳۰۸		جمع	

جدول (۴) بیانگر آن است که در هر ۱۴ محور که امام علی (ع) در نامه‌های ۱۳، ۳۴، ۳۸ و ۵۳ و حکمت ۴۴۳ در توصیف شخصیت مالک اشتر بیان نموده، مراجع و روحانیت نیز به این اعتراف دارند که سردار سلیمانی بنابر پیام‌های مراجع و روحانیت شخصیتی همانند شخصیت مالک اشتر زمان را داراست. محتوای پیام‌ها بیانگر آن است که ویژگی شخصیتی سردار سلیمانی به ترتیب در محورها شماره (۸) «به لحاظ عظمت روح و بلندی فکرش محبوب قلب‌هاست»، بعداز آن در محور (۵) «پیروی کامل از فرمان امام و رهبر (ولایت‌پذیری) سرباز ولایت» سپس محور (۶) «دلسوزی و خیرخواهی نسبت به جامعه اسلامی» قرار دارد. سایر رتبه محورها در جدول قابل مشاهده است.

تحلیل توصیفی داده‌های مستخرج از پیام‌های نیروهای مسلح

جدول ۵. فراوانی پیام‌های نیروهای مسلح جامعه در تطبیق با محورهای فرمایش امام علی (ع)

رتبه	درصد	فراوانی و درصد پیام‌های نیروهای مسلح	محورها	کد محورها
۱۱	۸۲	F_i	بیداری و هوشیاری کامل در بحران‌ها و به هنگام احساس خطر	۱
	۲/۵۴	%		
۱۳	۴۹	F_i	عدم ترس و وحشت از قدرت دشمن هر چه باشد و هر قدر باشد	۲
	۱/۵۱	%		
۱۲	۷۶	F_i	قاطعیتی همچون شعله‌های سوزان آتش در برابر دشمنان	۳
	۲/۳۵	%		
۱۰	۹۴	F_i	مؤثر بودن و حساب‌شده بودن ضرباتی که بر دشمن وارد می‌کند.	۴
	۲/۹۱	%		
۲	۴۴۷	F_i	پیروی کامل از فرمان امام و رهبر (ولایت‌پذیری) سرباز ولایت	۵
	۱۳/۸۴	%		
۳	۴۲۲	F_i	دلسوزی و خیرخواهی نسبت به جامعه اسلامی (نامه: ۳۴)	۶
	۱۳/۰۷	%		
۵	۳۲۲	F_i	سختگیری در برابر دشمنان (نامه: ۳۴)	۷
	۹/۹۷	%		
۱	۷۰۱	F_i	عظمت روح و بلندی فکر عظمت روح سبب نفوذ انسان در قلب‌ها می‌شود	۸
	۲۱/۷۱	%		
۶	۲۵۱	F_i	استواری و پایداری در برابر حوادث سخت (مقاومت)	۹
	۷/۷۷	%		
۸	۸۸	F_i	کسی که به هنگام فقدانش راستی جای خالی او احساس می‌شود	۱۰
	۲/۷۲	%		
۹	۸۷	F_i	در کار سستی نمی‌کند و خطا نمی‌کند.	۱۱
	۲/۶۹	%		
۷	۲۲۷	F_i	نه آنجا که باید درنگ کند، شتاب می‌ورزد و نه آنجا که باید شتاب ورزد، درنگ می‌کند.	۱۲
	۷/۰۳	%		
۴	۳۵۹	F_i	پایان عمر «من و تو» را به شهادت و رستگاری ختم فرماید.	۱۳
	۱۱/۱۲	%		
۱۴	۱۴	F_i	مالک	۱۴
	.۴۳	%		
	۳۲۲۸			جمع

جدول (۵) بیانگر آن است که در هر ۱۴ محور که امام علی (ع) در نامه‌های ۱۳، ۳۴، ۳۸ و ۵۳ و حکمت ۴۴۳ در توصیف شخصیت مالک اشتر بیان نموده، نیروهای مسلح، نیز به این اعتراف دارند که سردار سلیمانی بنابر پیام‌های اشخاص تأثیرگذار شخصیتی همانند شخصیت مالک اشتر را داراست. محتوای پیام‌ها بیانگر آن است که ویژگی شخصیتی سردار سلیمانی به ترتیب در محورها شماره (۸) به لحاظ عظمت روح و بلندی فکرش محبوب قلب‌هاست، بعدازآن در محور (۵) «پیروی کامل از فرمان امام و رهبر (ولایت‌پذیری) سرباز ولایت» و بعدازآن در محور (۶) «دلسوزی و خیرخواهی نسبت به جامعه اسلامی» سایر رتبه محورها در جدول قابل مشاهده است.

تحلیل توصیفی داده‌های مستخرج از پیام‌های سیاستمداران و مسئولان

جدول ۶. فراوانی پیام‌های مسئولان جامعه در تطبیق با محورهای فرمایش امام علی (ع)

رتبه	فراوانی و درصد پیام‌های مسئولان		محورها	کد محور
	F_i	%		
۱۳	۹۶	F_i	بیداری و هوشیاری کامل در بحران‌ها و به هنگام احساس خطر	۱
	۲/۱۵	%		
۱۲	۱۰۱	F_i	عدم ترس و وحشت از قدرت دشمن هر چه باشد و هر قدر باشد	۲
	۲/۲۶	%		
۱۰	۱۴۲	F_i	قاطعیتی همچون شعله‌های سوزان آتش در برابر دشمنان	۳
	۳/۱۸	%		
۸	۱۷۰	F_i	مؤثر بودن و حساب‌شده بودن ضرباتی که بر دشمن وارد می‌کند.	۴
	۳/۸۱	%		
۵	۳۵۲	F_i	پیروی کامل از فرمان امام و رهبر (ولایت‌پذیری) سرباز ولایت	۵
	۷/۹۰	%		
۲	۷۴۱	F_i	دلسوزی و خیرخواهی نسبت به جامعه اسلامی (نامه: ۳۴)	۶
	۱۶/۶۳	%		
۴	۴۴۳	F_i	سختگیری در برابر دشمنان (نامه: ۳۴)	۷
	۹/۹۴	%		
۱	۱۶۰۱	F_i	عظمت روح و بلندی فکر (عظمت روح سبب نفوذ انسان در قلب‌ها می‌شود).	۸
	۳۵/۹۳	%		
۷	۱۹۷	F_i	استواری و پایداری در برابر حوادث سخت (مقاومت)	۹
	۴/۴۲	%		
۱۱	۱۱۰	F_i	کسی که به هنگام فقدان راستی جای خالی او احساس می‌شود	۱۰
	۲/۴۶	%		
۹	۱۴۶	F_i	در کار سستی نمی‌کند و خطا نمی‌کند	۱۱
	۳/۲۷	%		
۶	۲۹۷	F_i	نه آنجا که باید درنگ کند، شتاب می‌ورزد و نه آنجا که باید شتاب ورزد، درنگ می‌کند.	۱۲
	۶/۶۶	%		
۳	۶۶۷	F_i	پایان عمر «من و تو» را به شهادت و رستگاری ختم فرماید	۱۳
	۱۴/۹۷	%		
۱۴	۲۲	F_i	مالک	۱۴
	۰/۴۹	%		
	۴۴۵۵			جمع

جدول (۶) بیانگر آن است که در هر ۱۴ محور که امام علی (ع) در نامه‌های ۱۳، ۳۴، ۳۸ و ۵۳ و حکمت ۴۴۳ در توصیف شخصیت مالک اشتر بیان نموده سیاستمداران و مسئولان نیز به این اعتراف دارند که سردار سلیمانی بنابر پیام‌های اشخاص تأثیرگذار این گروه شخصیتی همانند شخصیت مالک اشتر را داراست. محتوای پیام‌ها بیانگر آن است که ویژگی شخصیتی سردار سلیمانی به ترتیب در محور شماره (۸) به لحاظ عظمت روح و بلندی فکرش محبوب قلب‌هاست، در محور (۶) «دلسوزی و خیرخواهی نسبت به جامعه اسلامی» و در محور (۱۳) «پایان عمر «من و تو» را به شهادت و رستگاری ختم فرماید» سایر رتبه محورها در جدول قابل مشاهده است.

تحلیل توصیفی داده‌های مستخرج از پیام‌های هنرمندان و ورزشکاران

جدول ۷. فراوانی پیام‌های هنرمندان و ورزشکاران جامعه در تطبیق با محورهای فرمایش امام علی (ع)

رتبه	فراوانی و درصد پیام‌های مسئولان		محورها	کد محور
	F_i	%		
۱۳	۴۸	F_i	بیداری و هوشیاری کامل در بحران‌ها و به هنگام احساس خطر	۱
	۱/۹۶	%		
۱۰	۷۹	F_i	عدم ترس و وحشت از قدرت دشمن هر چه باشد و هر قدر باشد	۲
	۳/۲۳	%		
۹	۸۲	F_i	قاطعیتی همچون شعله‌های سوزان آتش در برابر دشمنان	۳
	۳/۳۵	%		
۱۱	۵۶	F_i	مؤثر بودن و حساب‌شده بودن ضرباتی که بر دشمن وارد می‌کند.	۴
	۲/۲۹	%		
۴	۳۰۹	F_i	پیروی کامل از فرمان امام و رهبر (ولایت‌پذیری) سرباز ولایت	۵
	۱۲/۶۴	%		
۲	۴۰۰	F_i	دلسوزی و خیرخواهی نسبت به جامعه اسلامی (نامه: ۳۴)	۶
	۱۶/۳۶	%		
۵	۲۰۳	F_i	سختگیری در برابر دشمنان (نامه: ۳۴)	۷
	۸/۳۰	%		
۱	۵۲۹	F_i	عظمت روح و بلندی فکر عظمت روح سبب نفوذ انسان در قلب‌ها می‌شود	۸
	۲۱/۶۴	%		
۶	۱۳۱	F_i	استواری و پایداری در برابر حوادث سخت (مقاومت)	۹
	۵/۳۶	%		
۸	۸۴	F_i	کسی که به هنگام فقدانش راستی جای خالی او احساس می‌شود	۱۰
	۳/۴۳	%		
۱۲	۵۰	F_i	در کار سستی نمی‌کند و خطا نمی‌کند	۱۱
	۲/۰۴	%		
۷	۱۰۱	F_i	نه آنجا که باید درنگ کند، شتاب می‌ورزد و نه آنجا که باید شتاب ورزد، درنگ می‌کند.	۱۲
	۴/۱۳	%		
۳	۳۷۷	F_i	پایان عمر «من و تو» را به شهادت و رستگاری ختم فرماید.	۱۳
	۱۵/۴۲	%		
۱۴	۴	F_i	مالک	۱۴
	۰/۱۶	%		
	۲۴۴۴			جمع

جدول (۷) بیانگر آن است که در هر ۱۴ محور که امام علی (ع) در نامه‌های ۱۳، ۳۴، ۳۸ و ۵۳ و حکمت ۴۴۳ در توصیف شخصیت مالک اشتر بیان نموده، هنرمندان و ورزشکاران ایران نیز به این اعتراف دارند؛ که سردار سلیمانی بنابر سطوح^۱ پیام‌های اشخاص تأثیرگذار شخصیتی همانند شخصیت مالک اشتر را داراست. محتوای پیام‌ها بیانگر آن است که ویژگی شخصیتی سردار سلیمانی به ترتیب در محورها شماره (۸) «به لحاظ عظمت روح و بلندی فکرش محبوب قلب‌هاست»، بعدازآن در محور (۶) «دلسوزی و خیرخواهی نسبت به جامعه اسلامی»؛ و بعدازآن در محور (۱۳) «پایان عمر «من و تو» را به شهادت و رستگاری ختم فرماید». سایر رتبه محورها در جدول قابل مشاهده است.

^۱. (کرپیندورف، ۱۳۸۸: ۲۲)

❖ بحث و نتیجه‌گیری

– تحلیل شباهت‌های ویژگی‌های سردار سلیمانی به مالک اشتر

جدول ۸. شباهت‌های ویژگی‌های سردار سلیمانی به مالک اشتر به تفکیک گروه‌ها
بر اساس فراوانی، جدول گویاست

گروه‌ها رتبه	مراجع و روحانیت	نیروهای مسلح	سیاستمداران و مسئولان	هنرمندان و ورزشکاران	جمع کل
۱	۸	۸	۸	۸	۸
۲	۵	۵	۶	۶	۶
۳	۶	۶	۱۳	۱۳	۵
۴	۱۳	۱۳	۷	۵	۱۳
۵	۷	۷	۵	۷	۷
۶	۹	۹	۱۲	۹	۱۲
۷	۱۲	۱۲	۹	۱۲	۹
۸	۴	۱۰	۴	۱۰	۴
۹	۳	۱۱	۱۱	۳	۷
۱۰	۱۰	۴	۳	۲	۱۰
۱۱	۱۱	۱	۱۰	۴	۱۱
۱۲	۱	۳	۲	۱۱	۲
۱۳	۲	۲	۱	۱	۱
۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴

جدول (۸) بیانگر آن است که هر ۴ گروه اعتقاد دارند ویژگی با کد (۸) «عظمت روح و بلندی فکر»، «عظمت روح سبب نفوذ انسان در قلب‌ها می‌شود» را در صدر ویژگی‌های شخصیت سردار سلیمانی نگاشته‌اند. این همان فرمایش امام علی (ع) در حکمت ۴۴۳ نهج‌البلاغه است؛ و در رتبه دوم، مراجع و روحانیت و نیروهای مسلح به کد ۵ پیروی کامل از فرمان امام و رهبر (ولایت‌پذیری) سرباز ولایت» اشاره نموده‌اند؛ اما سیاستمداران و هنرمندان و

ورزشکاران به کد ۶ «دلسوزی و خیرخواهی نسبت به جامعه اسلامی» اشاره داشته‌اند. محورهای با کد (۱) و (۲) در انتهای ویژگی قرار دارند.

۱. مراجع و طلاب و نیروهای مسلح در ۹ محور از ۱۴ محور معادل ۶۴ درصد با هم همگرایی داشته و به عبارتی پیام‌های شبیه هم داده‌اند که و این معادل ۶۴ درصد است؛ که همگرایی نسبتاً مناسبی درباره توصیف ویژگی‌های شخصیت سردار سلیمانی است. (چارک سوم)؛

۲. مراجع و طلاب و مسئولان وقت در ۳ محور از ۱۴ محور معادل ۲۱ درصد با هم همگرایی داشته، به عبارتی همگرایی بین پیام‌هایشان در چارک اول ویژگی‌های شخصیت سردار سلیمانی است؛

۳. مراجع و روحانیت و هنرمندان و ورزشکاران در ۶ محور از ۱۴ محور معادل ۴۲ درصد با هم همگرایی داشته، به عبارتی همگرایی بین پیام‌هایشان در چارک دوم ویژگی‌های شخصیت سردار سلیمانی است؛

۴. نیروهای مسلح و سیاستمداران و مسئولان وقت در ۳ محور از ۱۴ محور معادل ۲۱ درصد با هم همگرایی داشته، به عبارتی همگرایی بین پیام‌هایشان در چارک دوم ویژگی‌های شخصیت سردار سلیمانی است؛

۵. نیروهای مسلح و ورزشکاران در ۶ محور از ۱۴ محور معادل ۴۲ درصد با هم همگرایی داشته، به عبارتی همگرایی بین پیام‌هایشان در چارک دوم ویژگی‌های شخصیت سردار سلیمانی است؛

۶. سیاستمداران و مسئولان و ورزشکاران در ۵ محور از ۱۴ محور معادل ۳۷,۵ درصد با هم همگرایی داشته، به عبارتی همگرایی بین پیام‌هایشان در چارک دوم ویژگی‌های شخصیت سردار سلیمانی است.

نتیجه مهم: همگرایی مسئولان و سیاستمداران وقت با سه گروه دیگر متفاوت است.

جدول ۹. برخی ویژگی‌های مستخرج از پیام‌های گروه‌ها در شخصیت سردار سلیمانی
بر اساس فراوانی به تفکیک

رتبه	مراجع و طلاب	نیروهای مسلح	سیاستمداران و مسئولان	هنرمندان ورزشکاران	کل
۱	ویژگی	ویژگی	ویژگی	ویژگی	ویژگی
۲	شهادت	شهید	شهادت	شهادت	شهادت
۳	شهید	فرمانده	شهید	شهید	شهید
۴	تسلیت	شهادت	تسلیت	جهان	تسلیت
۵	مجاهد	مجاهد	امریکا	تسلیت	علیه امریکا
۶	جهان	امریکا	رهبر	مجاهد	جهان
۷	رهبر	مقاومت	جهان	امریکا	مجاهد
۸	مقاومت	تسلیت	فرمانده	رهبر	رهبر
۹	امام	جهان	مبارز	حق	فرمانده
۱۰	امریکا	جبهه	حق	مقاومت	مقاومت
۱۱	عزیز	رهبر	سرافراز	امت	حق
۱۲	فرمانده	امام	عزیز	جبهه	عزیز
۱۳	حق	قدس	جبهه	قدس	جبهه
۱۴	جبهه	مبارز	تبریک	عزیز	امام
۱۵	شریف	حق	قدس	رشید	مبارز
۱۶	قدس	عزیز	دفاع	حرم	قدس
۱۷	دشمن	جناپتکار	مجاهد	آزادی	تبریک
۱۸	تبریک	تبریک	جناپتکار	فرمانده	سرافراز
۱۹	مبارز	دفاع	مقاومت	سرافراز	امت
۲۰	سرافراز	جبهه مقاومت	امام	منطقه	جناپتکار
۲۱	عراق	منطقه	امت	منطقه	دفاع
۲۲	استکبار	امت	شریف	میدان	دشمن
۲۳	امت	مبارزه با تروریسم	رشید	مبارز	شریف
۲۴	جناپتکار	سردار بزرگ	مظلوم	پاک	رشید
۲۵	رشید	سرافراز	دشمن	تبریک	منطقه
۲۶	منطقه	دشمن	مبارزه با تروریسم	دشمن	جبهه مقاومت
۲۷	دفاع	استکبار	عهد	شریف	پاک
۲۸	افتخار	دشمن	فی سبیل الله	جناپتکار	استکبار
۲۹	مقدس	دین	جبهه مقاومت	دفاع	مبارزه با تروریسم
۳۰	افتخار	پاک	سرباز	نقش آفرین	مظلوم

جدول ۱۰. برخی ویژگی‌های مستخرج از پیام‌های گروه‌ها در شخصیت سردار سلیمانی
بر اساس فراوانی به تفکیک

رتبه درزمینه	درصد	فراوانی	محوورها	شاخص‌ها
۱	۴۱٫۹۲	۶۰۵۳	متدین، اخلاق مدار، مخلص و صادق و عاشق خدمت و شهادت	
۵	۵٫۰۷	۷۳۲	وطن پرستی	
۳	۱۲٫۰۴	۱۷۳۹	مدیریت و فرماندهی و تدبیر	
۴	۹٫۳۷	۱۳۵۴	الگو و اسوه و... بودن	
۲	۳۰٫۲۵	۴۳۶۷	استکبارستیزی و مقاومت	
-	۱٫۳۲	۱۹۱	سایر	
۱۰۰	۱۰۰	۱۴۴۳۶	جمع کل	

جدول بالا (۱۰) بیانگر آن است که بعد از همسان‌سازی واژگان در ۵ زمینه از مجموع واژگان استخراج شده از پیام‌های تسلیت دریافتی از ۴ گروه با ۴۴۳ پیام، ۴۱/۹۲ درصد پیام‌دهندگان واژه دین و اخلاق و مردمی بودن، ۵/۰۷ درصد وطن پرستی، ۱۲/۰۴ درصد مدیریت و فرماندهی، ۹/۳۷ درصد اسوه بودن و ۳۰.۲۵ درصد به استکبارستیزی و مقاومت را به عنوان ویژگی‌های بارز و شاخص درباره سردار سلیمانی بکار برده‌اند؛ و این شمه‌ای از دلایل و مستندات الگو شدن سردار سلیمانی است در ادامه فرازهایی از فرمایشات رهبر معظم انقلاب آمده است و نتایج این پژوهش با فرمایشات رهبر معظم انقلاب دارای همخوانی و مشابهت است.

فرازهایی از بیانات رهبر معظم انقلاب در دومین سالگرد شهید سلیمانی^۱ در دیدار خانواده و ستاد سالگرد شهید سپهبد حاج قاسم سلیمانی در تاریخ ۱۴۰۰/۱۰/۱۱.

۱. «ما یک جمله عرض کردیم، گفتیم «مکتب سلیمانی» شهید سلیمانی یک مکتب شد یا یک مکتب بود و در مورد این مکتب، من حالا دیدم بحمدالله کتاب‌های متعددی چاپ شده که ندیده بودم این کتاب‌ها را. اگر بخواهیم آن چیزی را که اسمش را می‌گذاریم «مکتب سلیمانی»، در یکی دو جمله کوتاه تبیین کنیم، باید بگوییم این

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=49260>

مکتب عبارت است از «صدق» و «اخلاص». این دو کلمه در واقع عنوان و نماد و نمایه مکتب سلیمانی است «صدق» یعنی همان چیزی که در آیه شریفه «مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ» است که حالا مختصری توضیح عرض می‌کنم. «اخلاص» هم همین است که در آیات متعدّد قرآن از جمله این آیه شریفه «قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ» [آمده]؛ این دو عنوان قرآنی، تشکیل‌دهنده حرکت شهید سلیمانی بود.

۱. شهید عزیز ما، شهید سلیمانی، ثابت کرد که هم می‌توان ملی‌ترین چهره کشور بود، هم می‌توان امتی‌ترین چهره کشور بود؛ در آن واحد ملی‌ترین و امتی‌ترین بود.

۲. شهید سلیمانی الگو شد؛ یکی از حقایق بسیار برجسته این است که شهید سلیمانی تبدیل شد به یک الگو.

۴. من در جمع بعضی از مسئولان سطح بالای کشور که خود شهید هم بود - هم در حضور خودش، هم در غیاب خودش - چند بار این حرف را زدم که کار را با تدبیر انجام می‌داد. شجاعتش یک‌جور که قضایای کارهای شجاعانه او حالا می‌بینم سر زبان‌ها است؛ کارهایی را که با تدبیر انجام می‌داد، با دقت [بود]! «صدق» این است؛ «صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ» یعنی اینها.

۵. آن قدرتی که نشان می‌داد و حرکت قاطع و پُرشدتی که انجام می‌داد، جوری بود که وقتی به یکجایی وارد می‌شد و می‌فهمیدند که آمده، خود ورود او روحیه‌های دشمن را ضایع می‌کرد، زایل می‌کرد. امروز هم مستکبران از نام او وحشت دارند، از یاد او وحشت دارند؛ ببینید در فضای مجازی - لابد بیشتر از من اطلاع دارید دیگر - با اسم او چه برخوردی دارند می‌کنند؛ این هم یک تنبیه دیگری است.

در پایان پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های دیگری در مورد شخصیت و ویژگی‌های شهید سردار قاسم سلیمانی صورت گیرد تا زوایای مکتوم و پنهان زندگی، اخلاقی، اجتماعی، رفتاری و... برای امت ایران و مستضعفین و آزادی خواهان دنیا آشکار گردد.

منابع و مأخذ

- انصاریان، حسین (۱۳۷۸). **نهج البلاغه**. انتشارات پیام آزادی.
- جک ئی، ادوارد رزوی. ماری دی تامس و پل زرنند فُلد (۱۳۸۴). **تحقیق پیمایشی**. ترجمه سید محمد اعرابی و داود ایزدی. دفتر پژوهش‌های فرهنگی (تاریخ انتشار به زبان اصلی، ۱۹۹۶).
- خطیبی کوشکک، محمد (۱۳۸۹). «اسوه‌های فرماندهی». **فصلنامه حصون**، شماره ۲۴: ۲۷-۱۸.
- ریگین، چارلز (۱۳۹۷). **روش تطبیقی فراسوی راهبردهای کمی و کیفی**. ترجمه محمد فاضلی. نشر آگه. (تاریخ انتشار به زبان اصلی، ۲۰۰۹).
- دشتی، محمد (۱۳۷۹). **نهج البلاغه**. انتشارات پارسایان قم.
- ساعی، علی (۱۳۹۲). **روش پژوهش تطبیقی**. نشر آگه.
- سهرابی، فرامرز (۱۳۸۷). «بررسی شخصیت امام خمینی بر اساس رویکرد پدیدارشناختی مزلو». **حضور**. شماره ۶۴: ۱۸۱-۱۴۸.
- شعبانی، امامعلی (۱۳۹۲). **سیره، اندیشه و شخصیت شهید دکتر بهشتی**، چشمه مجموعه فرهنگی شهدای انقلاب اسلامی چهارشنبه ۰۹ مرداد ۱۳۹۲.
- شولتز، دوان. و شولتز آلن (۱۳۹۴). **نظریه‌های شخصیت**. ترجمه یحیی سید محمدی. انتشارات ویرایش تهران (تاریخ انتشار به زبان اصلی، ۲۰۱۳).
- عباسی مقدم، مصطفی (۱۳۷۹). **اسوه‌های قرآنی و شیوه‌های تبلیغی آنان**، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
- کریمی، فیروزه (۱۳۸۳). **رموز توفیق و ماندگاری**. قبسات قبسات ۱۳۸۳ شماره ۳۰ و ۳۱.
- فیض‌الاسلام، سیدعلینقی (۱۳۵۱). **ترجمه و شرح نهج البلاغه**. ناشر مولف.
- کرلینجر، فرد. ان. (۱۳۷۴). **مبانی پژوهش در علوم رفتاری**. جلد (۱) و (۲) ترجمه حسن پاشا شریفی و جعفرنجفی زند. انتشارات آوای نور (تاریخ چاپ جلد ۲، ۱۳۷۶).
- کرپیندورف، کلوس (۱۳۸۸). **تحلیل محتوا**. ترجمه هوشنگ ناییبی. نشر نی. تاریخ انتشار به زبان اصلی، ۱۹۸۰.
- محمدپور، احمد (۱۳۸۹). **فراورش**. انتشارات جامعه‌شناسان.
- محمدپور، احمد (۱۳۹۷). **ضد روش**. انتشارات لوگوس.

مردیت گال و همکاران (۲۰۰۳). تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و...، ترجمه نصر و همکاران، نشر دانشگاه بهشتی و سمت.

مشرق (۱۳۹۸). حاج قاسم را با این ۲۵ ویژگی بشناسید. کد خبر ۱۰۳۹۸۳۹.

میری، سیداسماعیل (۱۳۹۴). شاخصه‌ها و ویژگی‌های ممتاز مالک اشتر نخعی. منتشرشده در مورخ:

۱۸/۰۸/۱۳۹۴ شناسه خبر: ۵۲۶۹۰۷ کهکیلویه و بویر احمد اطلاع‌رسانی راه دانا.

نیومن، ویلیام لاورنس (۱۳۸۹). رویکردهای کمی و کیفی. جلد (۱) و (۲). ترجمه حسن دانایی‌فرد و

حسین کاظمی. ناشر: موسسه کتاب مهربان. (تاریخ چاپ جلد (۲)، ۱۳۹۴). (تاریخ انتشار به زبان

اصلی، ۲۰۰۶).

یثربی، یحیی (۱۳۹۶) ۳ ویژگی شهید مطهری که او را ماندگار کرده است، شفقنادر خبر: ۳۷۱۰۲۷

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=49260>

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=49260>

<https://wiki.ahlolbait.com> (دانش نامه اسلامی).